

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Saudiarabien 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Situationen för mänskliga rättigheter och för demokrati i Saudiarabien har betydande brister. Sedan kung Abdullahs trontillträde 2005 finns tecken på en utveckling mot större öppenhet. Den s.k. nationella medborgardialogen som bedrivs runt om i landet, ökad aktivitet bland landets få organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter och livlig intern pressdebatt är exempel på att mänskliga rättigheter diskuteras.

Saudiarabien är en absolut monarki, utan valt parlament eller politiska partier. Statschef sedan augusti 2005 är kung Abdullah, en av sönerna till landets grundare. Kungen är även regeringschef. En rådgivande församling (Majlis as-Shura) finns sedan 1992. Församlingen granskar lagförslag, kan föreslå lagändringar och ta rådgivande initiativ. Församlingen har utökats och fått en allt större roll efterhand.

Kommunalval arrangerades i början av 2005 till hälften av platserna i de 178 kommunala församlingarna. Det var första gången ett val till en politisk institution arrangerades i Saudiarabien. Kvinnor tilläts inte rösta, vilket emellertid ställts i utsikt till nästa kommunalval, som planeras till 2009.

Församlings- eller religionsfrihet existerar inte i Saudiarabien. Fackföreningar är inte tillåtna och inte heller finns någon strejkrätt. En ansökan om att få bilda en intresseförening för anställda avlogs under 2007.

Under 2007 besökte en saudisk kung för första gången Vatikanen för bilaterala samtal med Påven, trots att diplomatiska förbindelser inte formellt har upprättats.

Den egna tolkningen av den islamiska lagen, sharia, som baseras på Koranen och tolkningarna av Koranen, tar som regel över annan lagstiftning. Offentliga avrättningar och kroppsstraff förekommer. Under 2007 avrättades fler personer än någonsin förr.

Enligt sharialagstiftningen är homosexualitet förbjuden och kan leda till stränga straff, vanligen spöstraff. Konvertering från islam är likaledes förbjudet och kan leda till dödsstraff.

Under 2007 togs beslut om fortsatt reformering och modernisering av rättsväsendet.

Omfattande traditionsbundna restriktioner finns vad gäller kvinnors rörelsefrihet, ställning inom familjerätten, inom det politiska livet och möjlighet att söka anställning. I domstol väger en kvinnas vittnesmål hälften så tungt som en mans. Debatten om kvinnans ställning och medverkan i samhällslivet har sedan 2004 blivit mer intensiv. Ny lagstiftning på arbetsmarknadsområdet har gjort att möjligheterna för kvinnor att arbeta ökat något.

Ett domslut där en kvinna som blivit våldtagen av en grupp män dömdes till hårda straff (trots att hon själv var offret) fick stor uppmärksamhet utomlands och i Saudiarabien hösten 2007. Kvinnan benådades till slut av kung Abdullah.

Den saudiska människorättsorganisationen National Society for Human Rights (NSHR), publicerade under 2007 sin första rapport rörande mänskliga rättigheter i landet. Rapporten finns i engelsk översättning. Den har, tillsammans med medias ökade öppenhet och intresse, lett till att tidigare undagömda problem redovisas alltmer och ibland leder till åtgärder från myndigheternas sida. Detta gäller i första hand problem som kvinno- och barnmisshandel och övergrepp på invandrad arbetskraft, exempelvis hushållsanställda.

Människorättsorganisationer verkar främst som en sorts ombudsmannaorganisationer. Antalet klagomål från allmänheten har ökat konstant sedan NSHR grundades 2004. Detta beror sannolikt inte på att övergreppen ökat, utan på en större medvetenhet bland saudier och utlänningar i gemen om sina rättigheter.

Ett beslut att bilda en av staten godkänd teaterförening med en kvinna i styrelsen har väckt mediernas intresse och kan kanske bidra till att kulturutbudet breddas.

Sammantaget uppmärksammas frågor rörande de mänskliga rättigheterna alltmer. En nationell medborgardialog om politiska reformer pågår och har lett till att diskriminerade minoriteter fått en något tydligare röst i samhället. Sedlighetspolisen har fortfarande starkt stöd av regimen, men övergrepp i samband med deras insatser påtalas i allt högre grad och uppmärksammade rättsfall har även under 2007 drivits mot medlemmar av denna ”poliskår”, dock utan att de anklagade kunnat fällas.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Saudiarabien har inte undertecknat eller ratificerat

- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*
- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*

Saudiarabien har ratificerat

- Konventionen mot tortyr och annan, grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* med reservation för att man inte erkänner artikel 20 och inte heller anser sig vara bunden av artikel 30, paragraf 1. Saudiarabien har däremot inte undertecknat eller ratificerat tilläggsprotokollet om förebyggande av tortyr.
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*, dock med en generell reservation för de fall där konventionen strider mot landets religiösa lagstiftning. Inte heller anser man sig vara bunden av det stadgande i konventionen som föreskriver jämlikhet mellan könen samt vad gäller överföring av tvister till internationella domstolen. Saudiarabien har inte undertecknat eller ratificerat det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Saudiarabien har även ratificerat

- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)* men med reservationer (se nedan)

samt

- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* med reservationer.

I båda fallen reserverade man sig för de fall där konventionerna strider mot landets religiösa lagstiftning. Vad gäller CERD uttryckte FN:s konventionskommitté i mars 2003 oro för att den breda och allmänna reservationen riskerade omintetgöra konventionens syfte och uppmanade Saudiarabien att ompröva reservationen.

Saudiarabien har inte anslutit sig till protokollet om barn i väpnade konflikter samt protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

Saudiarabien har inte anslutit sig till

- Konventionen om flyktingars rättsliga ställning, *Convention related to the Status of Refugees* samt tilläggsprotokollet från 1966
- Romsstadgan för internationella brottsmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*

I maj 2006 invaldes Saudiarabien i FN:s nya råd för mänskliga rättigheter.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det förekommer inga uppgifter om att myndigheterna genomför eller rättfärdigar politiska mord eller avrättningar och inte heller ofrivilliga försvinnanden.

Den nya saudiska processrättslagstiftningen förbjuder tortyr. Enligt den religiösa sharia-lagstiftningen har domare inte rätt att acceptera erkännanden framtvungade av våld eller hot om våld. Trots detta och trots att FN:s tortyrkonvention, CAT, ratificerats förekommer uppgifter om att våld utövas av myndighetspersoner i häkten och fängelser, liksom uppgifter om frihetsberövanden under lång tid utan rättegång. Den saudiska sedlighetspolisen (på engelska "Commission of Virtue and Prevention of Vice") uppges vid upprepade tillfällen ha utövat våld mot personer som inte anpassat klädsel och levnadssätt till de strikta saudiska normerna. Antalet ingripanden från denna "poliskår" förefaller ha minskat under det senaste året, men å andra sidan har ett par allvarligare övergrepp rapporterats av media.

I enlighet med shariah-lagstiftningen kan kroppslig bestraffning i form av spöstraff och amputering utdömas för exempelvis stöld, innehav av narkotika, pornografibrott, osedligt beteende, våldtäkt och för trakasserier mot kvinnor.

Homosexualitet betraktas som ett brott enligt sharia-lagstiftningen. I april 2007 dömdes två män till 7000 piskrapp vardera. Straffutmätningen inleddes i oktober i år. Fallet fick betydande internationell publicitet.

En gruppvåldtäkt som begicks 2006 fick under hösten 2007 stor uppmärksamhet i media. Omständigheterna för våldtäkten var som följer. En kvinna ertappades i sällskap med en man som inte tillhörde hennes familj (ett brott mot sharialagarna). Två män överföll och våldtog både kvinnan och mannen. Inte bara våldtäktsmännen utan även det kvinnliga offret dömdes till spöstraff (90 piskrapp) och längre fängelsestraff. Kvinnan överklagade domen, vilket resulterade i hennes dom skärptes till 200 piskrapp. Advokaten som försvarade kvinnan blev därtill av med sin advokatlicens. Justitieministeriet gav sitt stöd till domstolens agerande, men en annan regeringsmedlem kritiserade domen. Fallet gavs betydande internationell och inhemsk publicitet. Den 17 december 2007 benådades kvinnan av kung Abdullah. Advokaten kommer att återfå sin licens.

4. Dödsstraff

I enlighet med shariah-lagarna utdöms dödsstraff bl.a. för mord, våldtäkt och narkotikarelaterade brott. Avrättningarna sker som regel i form av offentlig halshuggning för män och arkebusering för kvinnor. Domstolens beslut om avrättning eller annan kroppslig bestraffning måste bekräftas av Högsta Rättsliga rådet och kan därefter endast verkställas om ett kungligt dekret utfärdas. Kungen har möjlighet att omvandla dödsstraff till fängelsestraff, utom om den åtalade döms till mord, då kungen istället kan besluta om medling mellan de inblandade familjerna. Den mördades familj tillfrågas om de kan förlåta gärningsmannen mot ersättning (så kallade blodspengar). Enligt medieuppgifter förekommer i många fall långvariga förhandlingar, där stora belopp utkrävs för att spara gärningsmannens liv.

Under 2007 avrättades över 150 personer i Saudiarabien. Detta är en betydande ökning från året innan då 34 personer avrättades. Som mest har 113 avrättningar ägt rum under ett år, vilket skedde år 2000. Under 2005 avrättades 86 personer, 2004 35 och år 2003 52 personer. Många är utlänningar och främst avrättas personer för narkotikasmuggling eller mord.

När det gäller narkotikabrott har ny lagstiftning införts med möjlighet för domarna att avstå från dödsstraff och i stället välja långa fängelsestraff i kombination med spöstraff och böter.

Någon offentlig diskussion om dödsstraffet förekommer inte. Det betraktas enligt sharia-lagstiftningen som ett av Gud instiftat straff. Detta försöker inte de saudiska människorättsorganisationerna påverka.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Kvinnor får inte resa utomlands utan skriftligt tillstånd från sin make/fader eller annan förmyndare. Först de senaste åren har kvinnor fått tillgång till egna ID-kort. Kvinnor får inte köra bil.

Sedlighetspolisens över 4 500 medlemmar har rätt att arresteras för moral/sedlighetsbrott och hålla personer i häkte i upp till 24 timmar. Därefter måste den häktade frisläppas eller överlämnas till vanlig polis. Inrikesministern (ledande medlem av kungafamiljen) har i uttalanden uppmanat sedlighetspolisen att vara mer överseende och respektera människors frihet, att respektera hemmets okränkbarhet och att upphöra med opåkallad övervakning av befolkningen. Ledande myndighetspersoner framhåller samtidigt offentligt att sedlighetspolisen har en viktig roll i samhället och att den har regeringens fulla stöd. Som en statlig institution ska den följa samhällets lagar och regler. Kritik mot sedlighetspolisens sätt att arbeta förekommer numera ofta i media.

Under 2007 uppmärksammades en rättegång där två sedlighetspoliser misstänks för att ha misshandlat en man till döds i samband med ett ingripande i mannens hem efter uppgift om att alkohol förvarades/såldes där. Rättegången avslutades i november med frikännande, i brist på bevis. Detta trots att poliserna enligt pressuppgifter till en början erkänt att de gjort ett ingripande hos mannen och slagit mannen. Fallet visar hur svårt det fortfarande är att ställa medlemmar ur denna kår till ansvar för eventuella övergrepp.

Möjligheterna för den vanliga polisen att hålla personer häktade utan formellt häktningsbeslut har begränsats i den nya saudiska processrättslagen, men undantag för ”särskilda fall” medges fortfarande i lagen.

Saudisk lagstiftning föreskriver inte religionsfrihet. Frihetsberövanden på religiösa grunder förekommer, bland annat när det gäller kristna gästarbetare som samlas privat för att hålla gudstjänst och bön, och detta trots att man i enlighet med oskrivna regler ska ha rätt att utöva sin religion i enskilda och privata sammanhang.

I strid med gällande bestämmelser är det fortfarande vanligt att utlänningars pass omhändertas och kontrolleras av arbetsgivare (sponsorer). Media rapporterar ofta om fall av arbetsgivares missbruk av utländska arbetstagare, inte minst vad gäller mindre kvalificerade arbeten.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Rättssystemet, förutom arbets- och handelsrätten, vilar på den religiösa sharia-lagstiftningens grund. Rättsväsendets självständighet är inskriven i lag, men justitieministeriet utövar administrativ och finansiell kontroll över domstolarna. Det högsta rättsliga rådet, vars medlemmar tillsätts av kungen, har rätt att utdela disciplinstraff och att avsätta domare. Brott inom den militära yrkeskåren hanteras av militärdomstolar, som står under direkt överinseende av försvarsministern. Även kungen övervakar deras beslut.

En ny processrättslig lagstiftning med syfte att stärka den åtalades ställning har trätt i kraft. Den innebär bland annat att misstänkta och häktade personer numera har rätt till försvarsadvokat. Lagen stadgar att de rättsvårdande myndigheterna inte får skada den misstänkte, varken fysiskt eller psykiskt, att den häktade endast får hållas i där för avsedda häkten, att den misstänkte inte får frihetsberövas i mer än tre dagar om inte starka bevis finns samt att rättegångar ska vara offentliga om inte särskilda skäl talar mot detta och att husrannsakan i hem, på arbetsplats och i fordon endast får ske dagtid och efter godkännande av ansvarig myndighet. Det senare gäller även telefonavlyssning. De anklagade får inte heller beläggas med bojor i samband med rättegång.

Under hösten 2007 introducerades ytterligare reformer av rättsväsendet, genom kungligt dekret. I det nya systemet skapas en högsta domstol och särskilda domstolar inrättas för behandling av särskilda rättsfall. Skilsmässofall, familjetvister och andra personliga frågor kommer att behandlas i familjerättsdomstolar. Kommersiella och handelsrättsliga domstolar kommer att ägna sig åt affärstvister medan arbetsmarknadsdomstolar kommer att behandla arbetsrättsliga frågor. Tidigare har de rättsliga procedurerna och frånvaron av formell möjlighet till överprövning (annat än genom kungen själv) varit stora brister. En annan brist är frånvaron av vägledande rättspraxis. För att försäkra enhetlighet i domsluten kommer även ett tillsynsorgan att tillsättas för att kontrollera domarna. Reformen påverkar inte det faktum att sharialagen står över alla andra lagar.

Personer är straffmyndiga från 18 års ålder. Utländska medborgare har ofta svårare att försvara sig inför domstol än saudiska medborgare. I enlighet med den saudiska tolkningen av shariah är straffpåföljderna för brott mot icke-muslimer mildare än för brott mot muslimer. Utländska intressenter klagat på att det är ytterst svårt att få rätt mot en saudisk motpart i rättstvister. Kvinnors rättssäkerhet kan bli lidande av att det inte finns några kvinnor inom rättsväsendet. Det finns ännu inga kvinnliga advokater.

Efter tillkomsten av människorättsorganisationen National Society of Human Rights och regeringsorganet National Commission of Human Rights finns det två instanser att vända sig till för att framföra klagomål om brott mot mänskliga rättigheter.

7. Straffrihet

Kungafamiljen har en hög grad av såväl straff- som civilrättslig immunitet. Rättskipningen inom kungafamiljen handhas av guvernören i Riyadh. Andra myndighetspersoner har inte straffrihet, men som ovan nämnts under kap 5 kan det vara svårt att fälla medlemmar av den s.k. sedlighetspolisen för överträdelser. Liksom kungen har guvernörerna (som regel medlemmar av kungafamiljen) i landets olika regioner rätt att mildra av domstolar utdömda straff.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Det är inte tillåtet att offentligt kritisera vare sig islam eller kungafamiljen. Media kritiserar emellertid ofta enskilda ministrar.

Pressen ägs av privata intressen, men får statsunderstöd. Tidningarnas chefredaktörer kan avsättas av informationsministeriet. Numera tillåts journalistföreningar. Enligt gällande lagstiftning ska censur utövas endast undantagsvis och i nödlägen, och yttrandefrihet ska bejakas. Undantag gäller för artiklar eller uttalanden som sägs skanda islam, skada statens intressen eller landets moral. Pressen förväntas värna om islam, bekämpa ateism och bevara landets kulturella arv.

Mångfald och öppenhet i media har gradvis ökat. Kontrollen finns dock kvar och åtgärder vidtas när gränserna överskrids. Fortfarande censureras utländsk press både när det gäller artiklar som är kritiska mot Saudiarabien (det har dock i takt med satellit-TV: s och internets utbredning blivit allt vanligare att sådana släpps igenom) och återgivning i bild av till exempel nakna kroppar, kors och andra religiösa symboler och annat som är förbjudet i landet (alkohol etc).

Saudiska myndigheter försöker kontrollera all internettrafik, inom och till och från Saudiarabien med hjälp av de brandväggar som upprättats. Det som uppfattas som olämplig/anstötlig information blockeras.

Den tidigare ”stängda dörrens politik” som förbjöd journalistbesök från utlandet har upphört. Terrordåden i USA den 11 september 2001 och den medieuppmärksamhet som då riktades mot Saudiarabien fick vinden att vända. Det har istället blivit en nationell prioritet att söka tillbakavisa den kritik som tas upp i utländska media.

Staten censurerar alla konstnärliga uttrycksmedel. Bio, konserter t.ex. tillåts fortfarande inte i offentliga sammanhang, men förekommer i slutna sällskap. I oktober 2005 aviserades att man på försök ska kunna visa filmer i vissa sammanhang. Teater har i begränsad utsträckning funnits för manlig publik, men i december 2007 har beslut fattats att bilda en av staten godkänd teaterförening. Dessutom har en kvinna blivit invald i styrelsen, vilket är sällsynt och något som endast har hänt en gång tidigare (i valet till styrelsen för handelskammaren i Jeddah). Godkända videofilmer och västerländsk musik (skivor, kassetter) finns att köpa på marknaden. Saudiarabiens första egenproducerade spelfilm hade premiär år 2006 i Bahrain.

Numera har den för saudiska förhållanden provokativa och först förbjudna novellen ”Flickorna i Riyadh”, skriven av en saudisk kvinna, godkänts för försäljning i landet.

Församlingsfriheten är starkt inskränkt. Offentliga möten är könssegregerade. Politiska partier är inte tillåtna, inte heller fackföreningar eller någon form av oppositionsgrupper. Demonstrationer är olagliga.

Religionsfrihet råder inte. Förutom förbudet mot att praktisera/missionera för andra religioner än islam accepteras inte heller offentliga symboler som har sitt ursprung i andra religioner. Apostasi (att överge islam) är belagt med dödsstraff, även om omvandling av straffet till något mildare förekommer. Från officiellt håll sägs dock att det tolereras att i privata hem och inom den egna familjens ram utöva annan religion än islam. Officiellt motiveras den obefintliga religionsfriheten, avsaknaden av kyrkor etc med att det inte finns några saudiska medborgare som inte är muslimer. I sin bevakning av religionsfriheten i världen för USA numera upp Saudiarabien på en lista över länder som inger särskild oro ("of particular concern").

I november 2007 besökte Kung Abdullah Vatikanen där han träffade påven för ett historiskt möte. Det var första gången en saudisk kung mötte påven. Abdullah har tidigare besökt Vatikanen, men då som kronprins. Utöver behovet av fred i Mellanöstern, behovet av en dialog mellan muslimer, kristna och judar, diskuterade de även de kristna och muslimska minoriteternas ställning i olika länder.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Saudiarabien är en absolut monarki utan vald, folklig representation eller politiska partier. Statschef är kung Abdullah, son till kung Abdul Aziz, som grundade Saudiarabien år 1932. Kung Abdullah är även regeringschef.

En rådgivande församling (Majlis as-Shura) finns sedan 1992. Församlingen granskar lagförslag, kan föreslå ändringar och ta rådgivande initiativ. Församlingen har på senare år blivit allt aktivare i sin rådgivande roll.

Inga kvinnor ingår i regeringen och inte heller som ledamöter i den rådgivande församlingen. Sex kvinnor fungerar emellertid som rådgivare till Majlis as-Shura. De utses av kungen och representerar olika regioner i landet och olika akademiska kunskapsområden och yrkeskategorier. De har inte rätt att delta i omröstningar.

Kommunalval arrangerades under början av 2005 till hälften av platserna i 178 kommunala församlingar. Det var första gången ett val till en politisk institution arrangerades i Saudiarabien. Kvinnor tilläts inte rösta, vilket från officiellt håll delvis förklarades med att de praktiska arrangemangen (den rådande könssegregationen i samhället) denna gång inte tillät att så skedde. Man har ställt i utsikt att kvinnor ska få delta i kommunalvalen 2009. Kvinnor fick 2006 delta i handelskamarval och kvinnliga ledamöter valdes in. Som nämnts under kap 8 invaldes en kvinna i december 2007 i styrelsen för en nybildad teaterförening.

Ulema (The Council of Senior Islamic Scholars) är ytterligare en inflytelserik rådgivande församling. Ulema granskar regeringens och den rådgivande församlingens förslag och beslut ur ett religiöst perspektiv.

Landets författning, Basic Law, bygger på Koranen och den islamiska traditionen (Sunnan).

Medlemmar av den stora kungliga familjen har de viktigaste minister- och guvernörsposterna. Det religiösa etablissemang, de stora handelsfamiljerna samt klanerna utgör andra viktiga maktcentra. Förändringar i maktbalansen mellan dessa grupperingar sker långsamt och föregås av omfattande konsultationsprocesser.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Befolkningstillväxten i Saudiarabien är hög och det blir allt svårare att finna sysselsättning för de växande ungdomskullarna. Ett stort mörkertal finns vad gäller den arbetsföra befolkningens storlek och därmed även den totala arbetslösheten. Arbetslösheten uppskattas officiellt till mellan åtta och femton procent för den inhemska manliga befolkningen, men torde vara betydligt

högre. Arbetslöshetssiffrorna bland kvinnor är okänd. Andelen arbetande kvinnor är låg.

Regeringen tar sedan flera år tillbaka initiativ för att råda bot på arbetslösheten bland saudier, dels genom en diversifiering och privatisering av ekonomin, dels genom en gradvis så kallad ”saudisering” av de arbetsplatser som hittills innehas av gästarbetare. Antalet utländska arbetstagare i landet beräknas uppgå till ca sex miljoner.

Saudiseringen, som regeringen satt upp som en av sina viktigaste uppgifter, omfattar i första hand exklusiv rätt för saudiska medborgare att utöva vissa yrken samt krav på privata företag att varje år öka andelen saudier bland sina anställda. Privata företag sysselsätter övervägande utländska medborgare och endast ett fåtal kvinnor även om en märkbar ökning av antalet kvinnor på arbetsmarknaden kan noteras.

Fackföreningar är inte tillåtna men det är numera tillåtet att i företag med mer än hundra anställda inrätta arbetstagarkommittéer. Det finns dock endast 15 sådana kommittéer. Strejker är förbjudna.

En grupp saudier försökte under 2007 att etablera en organisation med syfte att skydda arbetarnas rättigheter. De fick avslag på sin ansökan av arbetsmarknadsministeriet och tilläts inte verka i landet. Organisationen var tänkt att fungera som en intresseförening för anställda. Bland de uppgifter organisationen föreslog fanns även stöd och utbildning för arbetande kvinnor samt rättshjälp i arbetsmarknadsrättsliga tvister. Organisationens grundare har låtit förstå att de tänker överklaga beslutet.

Av den internationella arbetsorganisationens, ILO:s, åtta centrala konventioner har Saudiarabien ratificerat:

- 100 och 111 (icke-diskriminering i arbetslivet)
- 29 och 105 (förbud mot tvångsarbete)
- 182 (förbud mot barnarbete) men ej 138 (minimiålder) och ej heller de båda konventionerna (87 och 98) om föreningsfrihet och förhandlingsrätt.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Saudiarabien har på kort tid byggt upp en avancerad hälsovård. Varje år satsas i storleksordningen tio procent av statsbudgeten på denna sektor. På grund av de krav den starkt växande befolkningen ställer ökar inslaget av privatisering från år till år. Såvitt man kan bedöma erbjuds

grundläggande sjukvård av god kvalitet, åtminstone i tätorterna, även om sjukvården inte längre är helt kostnadsfri.

Genom den relativa öppenheten i media beskrivs fler och fler problem på det sociala området. Debatten gör gällande att mentalsjukvården är otillräcklig och uppgifter om höga självmordstal har också publicerats.

12. Rätten till utbildning

Drygt en fjärdedel av statsbudgeten går till utbildningssektorn. Saudiska medborgare har tillgång till fri, men könssegregerad, utbildning till och med universitetsnivå. Andelen kvinnor i högre utbildning har ökat starkt.

Såväl inhemsk som utländsk kritik har på senare år, i synnerhet sedan terrorattackerna mot USA i september 2001, riktats mot att den allmänna, grundläggande utbildningen domineras av religiösa ämnen och därmed inte ger den kompetens som krävs i ett modernt samhälle.

Liksom på andra områden går reformeringen av utbildningssystemet långsamt. Det kan anses som en liten, men viktig motvikt till detta att saudiska staten årligen sänder tusentals högskolestudenter till utlandet, i stor utsträckning till USA, men numera även till länder som Storbritannien, Kanada och Australien. Ett omfattande program med satsning på yrkesinriktade utbildningar av olika slag har satts igång de senaste fyra åren. Flera nya högskoleprojekt är på gång.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Tack vare det ökande oljepriset har Saudiarabiens bruttonationalprodukt ökat kraftigt de senaste åren. Landets BNP per capita uppgår för närvarande till 15 350 USD. Trots detta förekommer, som ett relativt färskt fenomen, fattigdom och olika former av tiggeri även bland den saudiska befolkningen.

Välståndet är ojämnt fördelat. I botten på skalan finns de gästarbetare som saknar fast anställning. I toppen finns kungafamiljen och rika handelsfamiljer. I mitten återfinns en begränsad saudisk medelklass, med anställning huvudsakligen inom den offentliga sektorn.

Mellan 60 000 och 80 000 kvalificerade och välbetalda västerlänningar finns på nyckelpositioner inom näringsliv, sjukvård, bankväsende, försvar och oljeindustri. Även i detta segment sker en långsam saudisering. Bland utlänningarna finns en medelklass i form av ett stort antal medborgare från grannländer som Jordanien, Syrien, Egypten och Sudan. Resten av den utländska arbetskraften utgörs av ungefär fem miljoner asiater som dominerar servicenäringarna och arbetar som chaufförer, hushållsanställda,

byggnadsarbetare, affärsbiträden, verkstadsarbetare, kommunalarbetare och sjukvårdsbiträden.

De lågkvalificerade gästarbetarna är ofta helt i händerna på sina arbetsgivare. Med den större öppenhet som numera råder rapporterar media allt oftare om de övergrepp som utländska arbetare ibland utsätts för. För en utlänning är det mycket svårt att få rätt mot en saudisk arbetsgivare, även om ett övergrepp anmäls till myndigheterna.

I den senaste rapporten från FN:s utvecklingsprogram, UNDP, har Saudiarabien ett Human Development Index på 0,812, vilket placerar landet på 61:a plats.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Kvinnor diskrimineras i betydande utsträckning till följd av sharia-lagstiftningen och en strikt tillämpning av kulturella sedvaneregler, där en del har sitt ursprung i religionen. Kvinnor kan inte formellt delta i det politiska livet. Som nämnts ovan finns inga kvinnor bland regeringens ministrar eller som ledamöter i den rådgivande församlingen. I utbildningsministeriet finns numera en kvinnlig statssekreterare, , den högsta tjänst som innehas av en kvinna i det saudiska regeringskansliet. Hon är samtidigt chef för ett av kvinnouniversiteterna.

Kvinnor fick inte rösta i de första kommunalvalen, som hölls 2005. Yrken som förutsätter kontakter mellan kvinnor och män har i princip varit stängda för kvinnor, med undantag för sjukvården. Här sker nu långsamt en förändring i och med att staten kräver att arbetsplatser ska anpassas eller segregeras så att kvinnor kan arbeta.

I den nya arbetsmarknadslagen får kvinnor utökad rätt till arbete och alla statliga myndigheter (inklusive ministerierna) har instruerats att anställa kvinnor. Av den totala saudiska arbetsstyrkan på drygt tre miljoner utgör kvinnorna fortfarande en liten del. Främst arbetar kvinnor inom det segregerade utbildningssystemet. En hittills oöverstiglig gräns, att tillåtas arbeta som försäljare i butiker, håller på att övervinnas även om det går långsamt och i första hand kommer att omfatta arbete med försäljning av konsumtionsvaror till kvinnor.

Många kvinnor förvärvsarbetar utan att vara anställda. Exempelvis ägs över 20 000 affärsverksamheter av kvinnor och bland dem finns många

framgångsrika entreprenörer. Omkring trettio procent av bankernas fonder innehåller av kvinnor. Oberoende kvinnosektioner finns numera i de saudiska handels- och industrikamrarna.

Kvinnor åläggs strikt klädkod och måste bära fotsid svart dräkt (så kallad abaya) och täcka sitt hår på allmän plats. Saudiska kvinnor täcker som regel även ansiktet. Efterlevnaden av dessa regler bevakas av sedlighetspolisen.

De senaste åren har ett par uppmärksammade försök gjorts att upphäva förbudet mot kvinnor att köra bil. 2005 föreslog två medlemmar i den rådgivande församlingen att en upphävning av förbudet skulle diskuteras. Förslaget lades ”på is” av talmannen och har ännu inte diskuterats. Ett i utlandet ännu mer uppmärksammat försök var när fyra saudiska kvinnor i september 2007 tillställde den saudiske kungen en begäran att kvinnor skulle få rätt att köra bil. Den officiella inställningen är att förbudet kommer att hävas ”den dag samhället är redo att ta detta steg”.

Kvinnor får inte resa utomlands utan skriftligt tillstånd från sin make/fader eller annan förmyndare. Först på senare år har kvinnor fått egna ID-kort.

Enligt tolkningen av sharia-lagarna erhåller döttrar endast hälften så stort arv som söner. En skild kvinna får vårdnad om sina söner endast tills att en son uppnått sju års ålder och döttrar tills de fyller nio. Därefter får maken eller hans släkt omvårdnaden av barnen.

I domstol väger en kvinnas vittnesmål hälften så tungt som en mans.

En man kan ha upp till fyra hustrur. Månggifte är dock numera mindre vanligt på grund av demografiska och ekonomiska faktorer. Ett växande problem är den starkt ökande skilsmässofrekvensen (näst högst i världen, enligt lokala medier). På grund av den diskriminerande familjerätten drabbas kvinnorna ofta hårt vid skilsmässor.

Kvinnomisshandel och andra problem i hemmen betraktas i regel som privata familjefrågor, men har de senaste åren fått ökad uppmärksamhet i media. Enligt människorättsorganisationen NSHR:s första rapport utgör våld i hemmet en betydande del av de klagomål man tar emot. Organisationen anser att lagstiftningen behöver stärkas för att kunna hantera dessa fall och att sharia-lagstiftningens förbud mot våld mot oskyldiga människor inte räcker. Man ser även ett behov av närmare samarbete mellan myndigheter och social och psykologisk expertis för att åstadkomma ett utökat socialt skyddsnät för kvinnor och barn. Enligt religiös expertis ska misshandel kunna utgöra grund för att begära skilsmässa. På sjukhusen är man numera instruerad att anmäla till myndigheterna om man misstänker allvarlig misshandel.

Kvinnlig könsstympning förekommer, särskilt i landets norra delar. Saudisk lagstiftning förbjuder inte dessa ingrepp.

15. Barnets rättigheter

Fri skolgång och sjukvård garanteras för alla barn. Barn under 18 år får inte tjänstgöra som soldater. Det händer att ungdomar under 18 år fängslas. Under 2005 dömdes en ung man till döden för ett brott som var begånget när han var 14 år. Straffmyndighetsåldern är 18 år.

Människorättsorganisationen NSHR ser behov av att enhetliggöra myndighetsåldern i alla sammanhang till 18 år för att förhindra att barns intressen kommer till skada. Man föreslår även ett nationellt regelverk för barns rättigheter samt strängare straff för föräldrar som misshandlar sina barn. Enligt NSHR diskrimineras flickorna indirekt i skolsystemet eftersom pojkarnas skolor håller högre kvalitet och har mer resurser.

Ratificeringen av barnkonventionen och arbete med att göra den känd i samhället har bidragit till den större öppenhet som numera kännetecknar den offentliga debatten. Medierna har gradvis blivit mer öppna, vilket har inneburit att fall av barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn uppmärksammas.

Handel med barn, framför allt jemenitiska barn till Saudiarabien, är ett stort problem. Barnen utnyttjas huvudsakligen för tiggeri. Saudiska myndigheter försöker stoppa detta och samarbetar med jemenitiska myndigheter samt UNICEF för att återsända barnen, men de anses ändå inte ha gjort tillräckligt för att stoppa och straffa de som begår dessa brott.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Religionsfrihet finns inte. Religiösa minoriteters rättigheter respekteras inte. Icke-islamiska grupper har inte rätt att ha egna gudstjänst- eller samlingslokaler.

Den shia-muslimska minoriteten, som av vissa bedömare uppskattas till tio procent av totalbefolkningen och som huvudsakligen bor i landets oljerika östra delar, ser sig missgynnad vad gäller politiska, sociala och ekonomiska rättigheter. Detsamma gäller den shiitiska gruppen ismailiter, som framför allt finns längst i söder.

Inom ramen för den nationella medborgardialogen, instiftad av regenten för några år sedan, har även dessa minoriteter fått komma till tals. Saudisk lagstiftning förbjuder diskriminering på grund av ras.

Låginkomstagare, och i synnerhet kvinnliga hushållsanställda, utsätts ofta för diskriminerande behandling. Möjligheterna till rättslig upprättelse är små eftersom de oftast utvisas till hemlandet innan missförhållandena hinner påtalas. Saudiska media uppmärksammar emellertid dessa fall i allt större utsträckning och myndigheterna har skärpt regleringen av tillstånden för saudiska hushåll att anställa hushållsanställda från andra länder. Vid missbruk ska tillstånden kunna dras in. Länder som Filippinerna och Indonesien har infört minimilöner för sina medborgare som tar anställning i Saudiarabien som hushållsanställda.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är förbjuden enligt den saudiska tolkningen av sharialagstiftningen, vilket innebär att homosexuella aktiviteter kan bestraffas hårt. Vanligast är kroppsstraff. Frågan är dock tabubelagd och diskuteras inte offentligt i samhället. I april 2007 dömdes två män till 7000 piskrapp för homosexuella handlingar.

18. Flyktingars rättigheter

Saudiarabien har inte anslutit sig till flyktingkonventionen. Av de 33 000 irakier som tilläts stanna i Saudiarabien efter det första Gulfkriget år 1991 beviljades ingen politisk asyl. Över 300 000 palestinier lever och verkar i Saudiarabien utan att ha flyktingstatus. FN:s flyktingkommissarie besökte landet för första gången 2002. Den illegala invandringen till Saudiarabien är omfattande, framför allt från Afrika.

19. Funktionshindrades rättigheter

De funktionshindrades situation och stödet till dem behandlas ofta i saudiska media. Funktionshindrade barn kan i allmänhet få tillgång till god fysisk och psykisk vård. Starka familjeband och religiösa traditioner gör att det oftast är de anhöriga som står för omvårdnaden. I den nya arbetsmarknadslagen åläggs företag med mer än 25 anställda att reservera fyra procent av platserna för funktionshindrade.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Några första steg har tagits för att föra upp människorettsfrågorna på dagordningen, bland annat inom utbildning och inom den statliga förvaltningen. I början av 1999 inrättades ett människorättskontor inom det saudiska utrikesministeriet. En interministeriell kommitté bildades ungefär samtidigt av inrikes- och justitieministerierna för att utreda anklagelser om tortyr och andra brott mot de mänskliga rättigheterna.

2004 bildades organisationen National Society for Human Rights (NSHR) som fått stort utrymme i media tack vare att man gav ut den första saudiska rapporten någonsin om mänskliga rättigheter i landet. NSHR skiljer sig från västerländska enskilda organisationer genom att den arbetar mer som en ombudsmannaorganisation. NSHR arbetar huvudsakligen med att undersöka och besvara klagomål. Viss tveksamhet råder om organisationen kan anses vara helt oberoende.

En nationell människorättskommission, National Commission of Human Rights, (NCHR), etablerades 2005. Gentemot andra myndigheter har kommissionen en oberoende ställning eftersom den lyder direkt under regeringschefen.

Därtill finns en icke-godkänd enskild organisation i landet, men den har små möjligheter att verka.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Varken EU eller Sverige har något traditionellt utvecklingssamarbete med Saudiarabien. I de insatser som görs från EU:s sida att stärka den politiska dialogen med Gulfstaterna ingår frågor om mänskliga rättigheter. Uppvaktningar förekommer i enskilda ärenden. I UNDP:s (FN:s utvecklingsprogram) verksamhet i Saudiarabien finns flera inslag av arbete för mänskliga rättigheter. En av FN:s särskilda rapportörer gavs möjlighet att besöka Saudiarabien 2002. Den internationella organisationen Human Rights Watch har de senaste fyra åren tillåtits besöka Saudiarabien två gånger.